

Țara Oaşului în zbuciumul istoric de la cumpăna secolelor XVII-XVIII

Ovidiu-Mihai Hotca

La sfârșitul secolului al XVII-lea și în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, populația Comitatului Satu Mare s-a confruntat cu fenomene limită: război, invazie străină, răscoale țărănești, epidemii și catastrofe naturale.

În ultimele decenii ale secolului al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, comitatul Satu Mare a fost cuprins de flăcările conflictului dintre Habsburgi și nobilimea maghiară. Răzvrătirile împotriva regimului austriac au început în Ungaria încă înainte de asediul Vienei (1683). Lupta începută sub conducerea lui Emeric Thököly a luat forme populare. S-au format două tabere: a "curuților" - numire tradițională pentru răzvrățiți în general, derivând de la cruciații lui Doja - și cea a "lobonților" - susținătorii noului regim¹.

În cadrul acestor evenimente, în 1683, căpitanul Petneházi surprinde și ocupă cu curuții lui cetatea Satu Mare².

În 1703, răscoala izbucnește din nou, de data aceasta sub steagurile de luptă ale lui Francisc Rákóczi al II-lea, el continuând lupta lui Emeric Thököly. Ținta sa a fost eliberarea Ungariei.

În proclamația sa, Rákóczi chema la arme împotriva stăpânirii habsburgice, pe toți, pe nobili dar și pe nenobili, promițând tuturor celor care vor lua armele scutiri de dări și de slujbe iobăgești. Francisc Rákóczi era unul dintre cei mai mari latifundiari din răsăritul Europei, având domenii de circa 120 kmp³. Totuși, ostilitatea față de Habsburgi era atât de generală, încât el a putut strânge pentru moment în tabăra sa, oameni de toate neamurile și din toate clasele sociale: unguri, ruteni, români și alții, iobăgime, oameni liberi, orășenime, nobilime de rând și chiar marea nobilime, acțiunea lărgindu-se la un mare război de eliberare de sub stăpânirea habsburgică.

Răscoala a fost favorizată de o conjunctură externă prielnică. Datorită războiului de succesiune din Spania și a războiului nordic, armatele imperiale au fost deplasate spre vest. În Ungaria rămăsese doar strictul necesar pentru paza cetăților⁴.

Împăratul Leopold I îi cere lui Károlyi Sándor să înăbușe răscoala. Acesta era comite al Sătmarului. În această calitate organizează nobilimea din comitatul Satu Mare, îi atacă și-i înfrânge pe răsculați la Dolha, în Maramureș, capturându-le din steaguri. Cu acestea se duce la Viena pentru a prezenta gravitatea situației.

La 28 iunie 1703 este citită, în cadrul unui consiliu la Satu Mare, scrisoarea regelui în care se cerea comitatului sprijin militar în înăbușirea răscoalei. A fost ultima întâlnire înaintea stăpânirii curuților.

Rákóczi a reușit să forțeze trecerea Tisei la Tiszabecs în fața trupelor comitatului, comandate de groful Csáky, deschizându-și calea spre Sătmar. Însăpăimântată de represaliile țărănimii, nobilimea a găsit scăpare prin înrolare în oastea curuților. Însuși Károlyi Sándor care a sperat să fie însărcinat cu o comandă superioară în înăbușirea răscoalei, după cinci săptămâni de așteptare la Košice, vine și jură credință lui Rákóczi.

Károlyi Sándor va deveni mareșal-general în armata curuților. În aceasta, comitatul Satu Mare a fost bine reprezentat. Armata curuților era formată din regimente de 1000 de oameni, carabinieri, călăreți și pedestri.

În aceste regimente trupele sătmărene intră când ca unități independente, când amestecate cu a altor comitate și formând companii întregi (de 100 de oameni). În trupele

¹ Erich Zálner, *Istoria Austriei*, vol. I, București, 1997, p. 305-322.

² Samu Borovszky, f.a., *Szatmár vármegye*, Budapest, p. 482.

³ Samu Borovszky, f.a., *Szatmár vármegye*, Budapest, p. 491.

⁴ *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 232-251.

comitatului sunt înrolate și persoane din Oaș. În 1709, în aceste regimente se regăseau 19 persoane din Negrești, Vama, Boinești, Bixad, Certeze și Târșolt⁵. Există informații că și locuitori din Ugocea au luptat sub steagurile lui Gheorghe Rákóczi⁶.

La mijlocul lui august, Rákóczi ajunge sub zidurile Sătmarului⁷. Știa că va întâmpina o rezistență puternică din partea locotenenților imperiali Löwenburg, Glökelsberg și Sickingen dar, în pofida faptului că nu dispunea de artilerie și nici de infanterie instruită, pentru a păstra moralul trupelor, el încercuiește cetatea spre a o înfometă. Previzibil, asediul Sătmarului a ținut însă mult. Habsburgii au predat cetatea abia la 1 ianuarie 1705. Rákóczi i-a distrus zidurile temându-se că va cădea din nou în mâinile austrieșilor.

Chiar dacă pentru moment a pierdut controlul, la 7 iulie 1704 dieta din Alba Iulia proclamându-l pe Francisc Rákóczi principe al Transilvaniei, situația externă se va schimba însă în defavoarea curuților. Astfel, armatele imperiale au revenit de pe fronturile apusene. Francisc Rákóczi s-a refugiat în Polonia iar, în absența sa, nobilimea, care l-a sprijinit, a început tratativele pentru pace. Stările comitatului Satu Mare, la 11 aprilie, aleg reprezentanții lor pentru discutarea condițiilor de pace.

Aceștia au fost: Klobusiczky György, Borcsay Zsigmond, Ajtay Mihály, Gyulaffy László. Lor li s-a spus că „de acum o pace lungă e socotită de comitat ca fiind scopul de urmărit”⁸.

Pacea s-a semnat la Satu Mare în 29 aprilie 1711, împăratul acordând curuților amnistia și libertatea religioasă, la fel ca până acum.

După războiul curuților, o singură invazie va mai atinge comitatul Satu Mare până la 1848. Este vorba de invazia tătarilor, ultima care a avut loc, din anul 1717. Tătarii intră în Transilvania pe la Bistrița și până la Satu Mare distrug tot ce le iese în cale, luând 8.000 de robi și încercând să se retragă.

Groful Károlyi Sándor îl însărcinează pe Bagossy László să înarmeze nobilimea din valea Tisei și să-i urmărească pe tătari. Pentru a-i prinde între două focuri a blocat și pasul Borșa. Vor fi atacați de ostași ai comitatului dar și de locuitori bine înarmați conduși de Karácson Teodor (Crăciun Toader). În timp ce o parte din oamenii lui aruncau cu pietre - ca la Posada - Karácson cu restul trece la contraatac. Tătarii sunt puși pe fugă, iar cea mai mare parte dintre robi eliberați. Doar câteva zeci au fost duși în captivitate. Karácson Teodor va fi înnobilit de împărat⁹.

Dincolo de aceste războaie propriu-zise situația din comitatul Satu Mare era agravată și de conflictele dintre iobagi și proprietarii feudali. Cum am văzut, în momentul în care Rákóczi a trecut Tisa, numeroase familii nobiliare din comitat au trecut în tabăra sa de frica represaliilor iobăgimii.

Nemulțumiri generată de sărăcie i s-a adăugat și cea provocată de prozelitismul catolic și greco-catolic la care uneori iobagii români ortodocși au reacționat violent.

Astfel, mănăstirea greco-catolică din Bixad, care funcționa din secolul al XVII-lea, este atacată în 1703 de români ortodocși care o incendiază și-l omoară pe abatele fondator, călugărul grec Isaia, ucis de românul Suhaj János.

Aceste războaie țărănești au contribuit la amplificarea climatului de nesiguranță generat de războiul curuților și de invazia tătară.

Trebuie luate în considerare, de asemenea, și acele cete de haiduci care s-au constituit. Acestea probabil nu au fost neînsemnate din moment ce renumitul Gligor Pinte

⁵ A.N.D.J.C., Fond P.S.M., Acta P.P., cutia 46 (acte nenumerate), f.462, Extractussa az vitezhö rend 1709.

⁶ Vasil. Scurtu, *Cercetări folklorice în Ugocea românească*, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, București, 1942, p. 123-301.

⁷ Samu Borovszky, *Op.cit.*, p. 486

⁸ *Ibidem*, p. 490.

⁹ *Ibidem*, p. 492.

(Pintea Viteazul), ce a bătuit regiunile Satu Mare, Baia Mare și Chioar, a murit la asediul Băii Mari ca luptător curut. Borovszky, în *Szatmár Vármegye*, chiar notează că „Baia Mare se predă, când un român Pintye, folosindu-se de numele lui Rákóczi, o jefuiește”¹⁰. Existau cu siguranță haiduci în Oaș în această perioadă. Astfel, de exemplu cunoaștem numele haiducului Alexandru Făncuț din Comlăușa menționat în documente la 1711¹¹.

Alături de război, asupra locuitorilor din comitatul Satu Mare a căzut și cel de-al doilea flagel al evului mediu - ciuma. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, aceasta a făcut în Transilvania 10.000 de morți. Comitatul Satu Mare a fost lovit de această molimă de două ori în deceniul al doilea al secolului, în 1711 și în 1719¹².

Așezările din Oaș nu au scăpat nici ele. O conscripție din 1711 (Conscriptio In Processu Dni G. Mikolay - cutia 47) menționează "in pesta mortus":

Localitatea	Nr. de persoane
Boinești	20
Bixad	407
Cămârzana	206
Călinești	63
Prilog	44
Remetea	115
Racșa	32
Târșolț	100
Negrești	60
Vama	403

Cifrele mi se par exagerat de mari¹³ gândindu-mă la situația demografică de atunci. Oricum, cert este că cei morți de ciumă nu au fost puțini.

Războaielor și molimelor care au lovit populația comitatului li se adaugă sărăcia datorată obligațiilor către stat. Aceste obligații sunt în primul rând în natură și muncă, dar și în bani.

În anul 1681, Thököly Imre preia comanda comitatului Satu Mare. Pentru susținerea cavaleriei sale impune următoarele biruri: 1 câblă de grâu, 2 de ovăz și 2 căruțe cu fân pentru fiecare casă, în total comitatul dă 150 câble de vin, 12 vite de tăiat, 12 șoldane de slănină, 160 deciltri de miere, 32 de unt, 2 câble de linte, 100 de găini, 20 de găște și 200 de ouă¹⁴.

Stăpânirea austriacă a însemnat o fiscalitate mai apăsătoare. Luptele cu turcii au reclamat mari cheltuieli, pe care Viena le-a impus chiar teritoriilor pentru care se dădea de fapt războiul.

În Satu Mare, la comanda trupelor austriece staționate aici, în 1685-1686, se afla Karaffa, renumit în istoria Ungariei pentru excesele sale privind impozitarea. În vremea sa nu se mai făcea diferența între nobili și nenobili. În anul 1686, în momentul în care o parte a nobililor refuza să plătească taxele, consiliul comitatului ia hotărârea că acestora să li se ia

¹⁰ *Ibidem*, p. 485.

¹¹ Bujor Dulgău, *Raporturi feudale în satele din Țara Oașului în secolele XVI-XIX*, în *Studii și Comunicări*, Satu-Mare, 1992-1993, p. 107-122.

¹² *Magyar statisztikai közlemények*, vol. XII, Budapest, 1896, p. 371.

¹³ A.N.D.J.C., Fond P.S.M., Acta P.P., cutia 47, (acte nenumerate), f.163, conscripția efectuată pe domeniul nobilului G. Mikolay în anul 1711.

¹⁴ Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 482.

iobagii și să fie dați celor ce plătesc impozitul. După anul 1690 nu se mai ia în considerare numărul caselor plătitoare în stabilirea impozitului, ci i se impune comitatului să plătească 3.200 de taxe ("portiones"). Pentru întreținerea infanteriei și cavaleriei se dau procente din grâu, ovăz, fân și vite ce trebuiau cedate fără opunere. Astfel, în 1690, comitatul a dat 4.413 câble de grâu, 9.690 de ovăz, 4.546 căruțe cu fân și 100 de vite, acestora adăugându-se și alte impozite.

Era clar că aceste impozite nu puteau fi suportate de populație. Totuși s-a stabilit că proprietarii feudali, care nu pot sau nu vor să plătească, să fie înlocuiți la plată cu alții care le vor prelua proprietățile.

Un exemplu semnificativ pentru lăcomia guvernului avem din anul 1691. Comitatul rămăsese atunci cu o datorie de 12 mii de florini. I s-a impus un termen de plată sub amenințarea că va plăti dublu. Fiindcă termenul nu a fost respectat, comisarul imperial Sompók a cerut dublu declarat, adică 24 de mii de florini. Forțat, comitatul s-a obligat să dea în două săptămâni 600 de boi. Totodată lasă guvernului dreptul ca la fiecare intervenție să poată rechiziționa de pe teritoriul său 150 de boi.

În anul 1692, autoritățile comitatului au trebuit să susțină 477 de soldați (orális) și tot atâția cai (equilis). Pentru ei s-au dat: 29.574 pfunzi de pâine, 14.784 de carne și tot atâta vin, iar pentru cai s-au dat: 88.722 pfunzi de ovăz, 11.9296 de fân și 5.724 de paie. Toate acestea pentru o singură lună.

În anul următor, impozitele vor fi pentru 1.026 orális și 812 equilis. În aceste condiții, autoritățile comitatului nu se mai ocupă decât cu strângerea impozitelor.

Războiul a amplificat obligațiile comitatului. În consiliul din 28 iunie 1703 al comandantului austriac, Löwenburg a cerut, pentru a munci la întărirea cetății Satu Mare, 50 de lucrători. În același scop a cerut și 195 de bârne din lemn.

În timpul asediului cetății, comitatul a trebuit să-i aprovizioneze pe curuți. În cadrul unei adunări, la 12 decembrie 1703¹⁵, mai marii comitatului se angajează să strângă taxele pentru aprovizionarea a 1.300 soldați și 400 de cai. În actele notariale se scrie că populația va da lunar armatei 18.000 de pfunzi de carne, 650 câble de făină, 600 de ovăz și 36 de căruțe. În timpul asediului s-au dat armatei în total 20.804 câble de făină, 20.459 câble de ovăz.

După cucerirea cetății, Rákóczi a dorit dărâmarea zidurilor ei. În acest scop, la 15 mai, Kende Zsigmond e însărcinat cu strângerea de lucrători. Astfel, aceiași oameni care-i întăriseră zidurile acum le dărâmă. Pentru reconstrucția Ecsed-ului sunt, de asemenea, împrumutați 300 de lucrători și 25 de căruțe pe o perioadă de 5 luni.

Obligațiilor în natură și muncă li s-au adăugat cele în bani. În timpul asediului cetății Satu Mare, curuții primesc lunar 78 de florini, consiliul provincial din 8 martie 1704 hotărând apoi un impozit total de 100 de florini pe an.

La toate aceste sarcini față de stat s-au adăugat abuzurile nesfârșite ale funcționarilor și jafurile armatei. Însuși Rákóczi recunoaște în "Memoriile" lui că armata curuților constituită din voluntari din popor, necunoscători ai militariei, era indisciplinată. În cazul unei conduceri severe ei dezertau iar, după înfrângeri sau iarna, cu greu puteau fi opriți să se împrăștie. În posturile de conducere erau promovați indivizi aspri sau bețivi, hoți care făceau ce voiau cu inferiorii lor. Se adaugă ura țăranilor față de ofițerii de origine nobilă și faptul că în companiile constituite într-o comună nimeni nu voia să se supună ordinelor unor consăteni. Pentru impunerea ordinii, Rákóczi s-a văzut nevoit să creeze instituția comisarilor de intervenție având rol de organizare a disciplinei, prinderea dezertorilor, haiducilor și hoților¹⁶.

¹⁵ *Ibidem*, p. 486.

¹⁶ *Ibidem*, p. 489.

Comitatul devine câmp de luptă, cetatea Satu Mare suportând un greu asediu, iar populația, lovită de război, inundații, boli, foamete și incendii, a continuat să plătească impozite. Între anii 1685-1702, comitatul Satu Mare a plătit impozite în valoare de 1.342.552 florini¹⁷.

Invasia tătară a contribuit și ea la distrugerii. Istoricul Borovszky în *Szatmár Vármegye* afirmă că, în cele din urmă, tătarii au fost ajunși și bătuți.

Cei luați prizonieri au fost eliberați aproape toți și totul părea că se încheie cu bine prin înnobilarea românului Teodor Karácson. În pofida acestei afirmații, invazia tătară a însemnat imense pagube materiale și multe pierderi de vieți omenești. În ce privește numărul celor duși în robie, nu cred că au fost atât de puțini (doar 10 notează Borovszky). Există o conscripție (cutia 53) realizată în anul 1719. În ea sunt consemnați cei duși în robie, precizându-se vârsta, sexul, naționalitatea și așezarea unde au locuit.

Numărul lor este mult mai mare "lista captivorum" cuprinzând 54 de persoane: români, unguri și ruteni. De pildă, Pálincás Simon a fost dus de tătari împreună cu fii săi, András și Sándor¹⁸.

Așezări întregi au fost pustiite atunci. De pildă în Oaș, Prilogul. Sătenii lui care au supraviețuit prin fugă au abandonat localitatea distrusă și s-au așezat în Remetea, ai cărei locuitori scăpaseră, la rândul lor, tot prin fugă¹⁹. Ca urmare, în *Magyar statisztikai közlemények*, Prilogul, ce fusese notat în anul 1715, nu se mai regăsește și în 1720. Dispăruse din rândul localităților locuite.

Din păcate, această ultimă invazie tătară a lovit din plin și românii din Ugocea căci avem informația că tătarii au dus de aici în robie 1.454 de persoane²⁰.

Un alt fenomen, care dovedește și el starea de nesiguranță a locuitorilor comitatului în acele vremuri, îl reprezintă îngroparea de tezaure. Astfel, la Târșoț a fost îngropat într-un mic vas de ceramică pictat, la doar 30 cm. sub pământ, un tezaur din 112 monede - groși polonezi și creițari austrieci (cu o singură monedă transilvăneană - un groș bătut la Baia Mare, după siglele N.B. pe care le poartă) valorând vreo 150 de denari. Aceasta reprezenta o mică avere adunată în vreo 20 de ani pe care posesorul a ascuns-o în preajma ciocnirilor armate dintre curuți și austrieci (după cum rezultă din emisia monetară)²¹.

În aceste condiții: război, invazii, răscoale, molime, calamități naturale și biruri grele, locuitorii comitatului fug din satele lor, sunt uciși, se înrolează la curuți, se fac haiduci, rezultatul fiind o depopulare masivă. Unele așezări sunt total depopulate, altele rămân cu foarte puține gospodării și vite.

În Carei, vitele, porcii, ovinele lui Károlyi Sándor au fost luate, recoltele distruse, pagubele fiind estimate la 40.000 de florini. După 1703, în Carei mai erau doar 25 de gospodării având în total 20 de boi, 30 de vaci, 20 de cai și 100 de oi²². Din Carei, 98 de locuitori s-au înrolat în armata curuților, dintre care 29 fiind uciși.

La sfârșitul războiului curuților, în anul 1711 conscripția locuitorilor din Satu Mare găsea aici doar 150 de meșteșugari, 101 orășeni, 42 jeleri și 39 de văduve²³.

Chiar Rákóczi a fost conștient că mișcarea lui populară va duce la pustiirea țării și că nu va rezista armatei habsburgice. Prin Bercsényi poruncește deci comitatului să întrețină

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A.N.D.J.C., Fond P.S.M., Acta P.P., cutia 53, lista celor aflați în robie la tătari, realizată în anul 1719.

¹⁹ Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 148.

²⁰ Vasile Scurtu, *Op.cit.*, p. 123-301.

²¹ V.Ursu, *Un tezaur monetar din secolul al XVII-lea descoperit la Târșoț*, în *Studii și Comunicări*, Satu-Mare, 1975, p. 87-95.

²² Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 488.

²³ Bujor Dulgău, *Domeniul orașului Satu-Mare în secolul XVII-mijlocul secolului XIX*, în *Studii și Comunicări*, XI-XII, Satu Mare, 1994-1995.

doar trei companii de mercenari pe cheltuiala proprietarilor feudali. Aceștia însă, obișnuți cu avantajele oferite de Tripartitum-ul lui Werbőczy, amână executarea ordinului²⁴.

Pentru că din anul 1685 până în 1702, comitatul a plătit impozit de 1.343.552 florini și a avut mult de suferit fiind puternic depopulat, reprezentanții stărilor au dorit ca impozitul să fie calculat doar pentru 39 de porți²⁵.

În paralel, marii proprietari duc o politică de colonizare. Încă la sfârșitul secolului al XVII-lea, aceștia încearcă să atragă masele din comitatele vecine dând declarația: "Pentru că comitatul nobiliar, din cauza înrobirii păgâne, în o anumită parte, așa de mult s-a depopulat, că numai amintirea a rămas din acele locuri: a hotărât comitatul nobiliar ca din alte comitate nobiliare cei care vor veni să populeze acele locuri pustii, acei locuitori vor fi imuni de plată și de alte prestații pe trei ani a birurilor și a altor contribuții. Iar prin faptul că comitatul nobiliar pentru strângerea birurilor ajunge să se pustiească, cei emigrați să se întoarcă acasă și să se reaseze; cei puțini rămași să nu plece și ei rămânând astfel pământul pustiu; pentru aceasta acele locuri vor plăti birurile din nou în funcție de posibilități în afară de aceasta de impozite vor fi imuni pe trei ani"²⁶.

În primăvara anului 1712, comitatul a fost supus unei foarte mari inundații, urmată de o secetă pustiitoare. Recoltele au fost distruse, provocând o foamă crâncenă datorită căreia se murea pe capete. Grava sărăcie în care se ajunsese e relevată și de soția comitelui Károlyi Sándor, Barkóczi Krisztina, care într-o scrisoare menționa că în 3-4 sate n-a găsit să cumpere măcar un singur pui²⁷.

Situația gravă în care ajunsese comitatul a determinat o emigrație puternică. Rândurile soției lui Károlyi Sándor zugrăvesc un tablou dezolant: „Oamenii fug către orașele din Hajdu. Satele dispar iar soarta celor rămași este nesigură”²⁸.

În vara lui 1711, în comitat 17 localități au devenit complet pustii, iar 47 de localități au fost considerate depopulate²⁹.

Dat fiind că pe marile domenii nobiliare existau puțini oameni, se impunea repopularea lor. Pentru că și Câmpia Ungară era pustie se cereau oameni din alte părți. Károlyi Sándor e cel care a organizat colonizarea șvabilor în comitat, după cum reiese din scrisoarea din 23 iunie 1712, expediată din Bratislava către soția sa, Barkóczi Krisztina din Carei. Zilnic au fost trimise câteva sute de șvabi împreună cu preoții lor. Astfel, a fost repopulat de pildă Carei. Noii veniți au primit pământ, drept de pășunat, lemne din pădure, li s-au ridicat biserici, școli și locuințe parohiale. În schimb trebuiau să muncească un număr de zile pe an în folosul nobilului³⁰.

Dar de abia după anul 1719 colonizarea șvabă atinge cote înalte, făcându-se în mod planificat. De pildă în localitatea Foieni, în anul 1720, au fost aduse 17 familii, iar până la sfârșitul anului 1726, se vor așeza aici în total 85 de familii; în localitatea Urziceni, până în anul 1726, au fost aduse 93 de familii, iar în Moftinul Mare au fost colonizate până în 1726 un număr de 120 de familii de șvabi. Autoritățile comitatului au căutat să aducă în special meșteșugari³¹.

Țărănimea maghiară s-a retras din fața colonizării, izolându-se în așezări depărtate pentru a-și păstra religia. În curând șvabii vor fi maghiarizați și se va ajunge la o conviețuire pașnică³².

²⁴ Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 489.

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*, p. 483.

²⁷ *Magyar statisztikai közlemények*, Budapest, 1896, p. 371.

²⁸ *Apud. Ibidem*.

²⁹ Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 483.

³⁰ *Ibidem*, p. 493.

³¹ *Magyar statisztikai közlemények*, Budapest, 1896, p. 371.

³² Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 493.

Proprietarii feudali care nu au avut resurse pentru a coloniza germani s-au ocupat de atragerea slavilor (ruși și slovaci) și a românilor. Aceștia din urmă coboară din regiunile montane în câmpiile mănoase pentru a-i ajuta la recoltat.

Slavii au repopulat localități întregi. Cel mai mare teritoriu era însă locuit de români, foarte mulți fiind aduși din Oaș.

Evreii, venind din nordul Mării Negre ca însoțitori ai ungarilor în secolul al IX-lea, au ajuns apoi în Transilvania. Aici au pătruns în mod treptat probabil în mici grupuri de populație în decursul mai multor secole. Ca o dovadă a prosperității lor, în secolul al XIV-lea, primeau de la Ștefan Báthory jurisdicție proprie. Așadar, de acum înainte, au avut condiții și mai favorabile ca să evolueze³³.

Károlyi Sándor a colonizat evrei la Carei pentru relansarea comerțului, trimițându-le și un rabin din Bratislava. Evreii au fost excluși din Satu Mare și din orașele miniere ceea ce nu i-a împiedicat să se înmulțească la sate unde li s-a permis acest lucru. Așadar, asistăm la un fenomen controlat de autorități în ce privește zona urbană, nu același lucru se întâmplă și în mediul rural unde evreii au pătruns spontan. Ei apar în actele notariale ale comitatului unde-și încheiau afacerile între ei în limba lor și în traducere maghiară. Acest lucru s-a întâmplat și în Oaș, evreii reușind practic să monopolizeze comerțul de aici până la declanșarea Holocaustului.

Din interese economice sunt aduși și armeni, dintre cei veniți în Ardeal în vremea lui Apaffy Mihály. În comitatul Satu Mare, mulți s-au îmbogățit, ba chiar au devenit nobili.

În comitat trăia un conglomerat multietnic. După numele locuitorilor, aceștia erau: 87,83% maghiari, 9,68% români, 2,05% germani, 0,4% ruteni și 0,04% sârbi și croați. O statistică realizată pe același principiu, adică după numele locuitorilor, prezintă pentru anul 1720, dintr-un total de 247 de localități din comitatul Satu Mare, 147 de așezări sunt în întregime locuite de unguri și 39 de localități cu majoritatea locuitorilor maghiari.

Procentele acestea sunt fără îndoială greșite. O statistică făcută după nume este înșelătoare deoarece cei ce scriau conscripțiile, fiind maghiari, dădeau nume maghiarizate persoanelor de altă etnie. De pildă: *oláh* pentru români, *német* pentru germani sau *szász* pentru sași. Localități întregi erau locuite numai de români, astfel în Oaș: Bixad, Boinești, Călinești, Cămârzana, Trip, Tur și Certeze³⁴.

Asupra acestui conglomerat de nații vor stăpânii vechii nobili, singura schimbare fiind creșterea averii și a influenței grofilor din familia Károlyi. Timp de trei generații ei vor deține funcția de comite, locul adunărilor comitatului mutându-se la Carei (Nagykároly). Fenomenul fugii iobagilor de pe moșii, la începutul secolului al XVIII-lea, a fost urmat automat de încercarea proprietarilor feudali de a-și repopula latifundiile. De pildă, același Károlyi Sándor încearcă să-i readucă pe iobagii fugiți din satele sale Mihăieni și Țeghea (comitatul Sălaj)³⁵.

Fenomenul fugii de pe moșii, în Oaș, este relevat de o conscripție din 1722 privind "*fugitivi colonis*" din plasa Baia Mare³⁶:

³³ Gheorge Haiduc, *Istoria comunității evreiești din comuna Vama-Oaș de la venirea lor pe aceste meleaguri până la emigrarea acestora în Israel*, în *Studii și Comunicări*, Satu-Mare, 1997, p. 247-274.

³⁴ *Magyar statisztikai közlemények*, Budapest, 1896, p. 372.

³⁵ Bujor Surdu, *Liniile dezvoltării social-economice a Transilvaniei în secolul al XVIII-lea până la răscoala lui Horea*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, III, 1690, p. 103-110.

³⁶ A.N.D.J.C., Fond P.S.M., Acta P.P., cutia 58, (acte nenumerate), conscripția iobagilor fugari din plasa Baia Mare, realizată în 1722.

Localitatea	Nr. de persoane fugite în anul 1703
Remetea	4
Boinești	15
Bixad	11
Trip	14
Târșolț	26
Cămârzana	17
Călinești	7
Tur	54
Negrești	66
Prilog	10
Racșa	16

Conscripția a fost făcută în scopul ușurării acestor localități de partea din impozitele pe care le datorau cei fugiți, prin plecarea lor scădea capacitatea de plată a localității respective.

În pofida faptului că încă de la 1712 au fost făcute colonizări de populație, în comitatul Satu Mare până în anul 1720 situația demografică nu se redresase. Aceasta datorită invaziei tătare din anul 1717 și a unei noi epidemii de ciuma din anul 1719. După 1720, și datorită colonizării planificate a germanilor, situația demografică se va redresa. La 1720, preponderente erau, localitățile foarte mici³⁷:

Mărimea așezărilor (nr. de gospodarii)	Numărul de așezări
1-5	42
6-10	65
11-25	90
26-50	16
51-100	3

Aducerea unor grupuri de populație a însemnat și schimbări în domeniul confesional. De cele mai multe ori, noii veniți au adus cu ei preoții sau, respectiv, rabinii lor.

Puternica familie Károlyi a jucat și în acest domeniu un rol important. În 1722, Károlyi Sándor aduce un ordin călugăresc în scopul îngrijirii spirituale a catolicilor și pentru cultivarea tineretului. În același scop, aduce în Căpleni și franciscani. La Carei, Károlyi Sándor a ridicat o tipografie având cenzori numiți de episcopul de Eger.

Politica de colonizare își va arăta roadele: treptat comitatul se reface. În anul 1735, avea încă de întreținut trupe costisitoare. Pentru cei 2.769 de soldați și 2.010 de cai se strângeau lunar biruri. Astfel, s-a pus problema reducerii efectivelor militare din comitat. Ca dovadă a redresării economice puterea de plată a comitatului crește, în 1737, el fiind capabil să plătească un impozit de 32.369 de florini (din care districtul Crasna 5.741 florini, Nyir 8.227 florini, Someș 6.476 florini și Baia Mare 11.925 florini).

³⁷ *Magyar statisztikai közlemények*, Budapest, 1896, p. 372.

Puterea militară a comitatului s-a refăcut și ea. Astfel că, la urcarea pe tron a Mariei Tereza, din comitat este trimisă o trupă înarmată de 396 de nobili sub comanda contelui Teleki Sámuel³⁸.

Tot în timpul împărătesei Maria Tereza, cu scopul de a spori baza contribuabilă către stat, Curtea de la Viena emite, în 16 noiembrie 1763, un decret scris în limba română. Acest document se adresează: „tuturor locuitorilor și supușilor în țara noastră Ungurească de moșie și în părțile ei adaose...ca să sporească norodul cu oprirea, ca să nu fugă și să nu scape” și „să se înfrâneze de frica pedepselor” care mergeau de la ani grei de temniță până la a-și pierde „capul și viața”!. Greutățile din Transilvania i-a determinat însă pe iobagi, în continuare, să fugă peste Carpați. De exemplu, doar în 1767, se pare că aproape 25.000 de familii de iobagi transilvăneni au ajuns în Moldova sau Țara Românească³⁹.

The Oaş region during the end of 17th century and the beginning of the 18th century.

Abstract

During the end of the 17th century and the beginning of the 18th century, the population of Satu Mare County faced some of the most interesting events: wars, foreign invasions, peasants revolts, epidemics and natural disasters. In the last decades of the 17th century and the beginning of the 18th century, Satu Mare County was implicated in the conflict between the Habsburgs and Hungarian nobility. Rebellions against the Austrian regim of Hungary began even before the siege of Wien (1683). The fight started under the leadership of Emeric Thököly and took popular forms. They formed two camps: the camp of "curuții" - traditional appointment for rebels in general, - and the camp of 'lobonț' - supporters of the new regime

³⁸ Samu Borovszky, *Op. cit.*, p. 495.

³⁹ Viorel Ciubotă, *Un decret imperial în limba română din anul 1763*, în *Studii și Comunicări*, Satu Mare, 1994-1995, p. 133–135.